

УДК 811.133.1'373.43'373.6:821.133.1-31.0(092)
DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2022.26.1.28>

СУФІКСАЛЬНИЙ СПОСІБ ТВОРЕННЯ АВТОРСЬКИХ НЕОЛОГІЗМІВ У РОМАНАХ САН-АНТОНІО

SUFFIX METHOD OF AUTHOR NEOLOGISMS CREATION IN THE NOVELS OF SAN-ANTONIO

Паладьєва А.Ф.,

orcid.org/0000-0002-8182-679X

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри теорії та практики іноземних мов

Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини

У статті розглянуто індивідуально-авторські неологізми (ІАН) французького письменника Сан-Антоніо, утворені суфіксальним способом. З'ясовано, що суфіксальні ІАН можна поділити на дві групи: стилістично нейтральні, які належать до стандартного словотвору, і стилістично забарвлені, які вживаються в розмовному мовленні (субстандарті). При класифікації французьких суфіксів, за допомогою яких утворено авторські неологізми, ураховано як значення словотворчого елемента, так і граматичний клас твірного слова. Виявлено, що твірною основою ІАН Сан-Антоніо є іменники, прикметники, дієслова, від основ дієслів та іменників утворено найбільшу кількість авторських лексичних одиниць; похідні лексичні одиниці представлені іменниками, прикметниками й прислівниками. Установлено, що при субстандартному словотворенні використовуються арготичні й просторічні суфікси, які мають пейоративне значення, надаючи ІАН зневажливого відтінку. З'ясовано, що при формуванні ІАН Сан-Антоніо відбуваються графічні і/або фонетичні процеси на морфемному рівні, найбільш поширеними зі всіх змін є інша, ніж у стандарті, частина мови твірної основи й заміна суфікса – процеси, специфічні для утворення індивідуально-авторських одиниць письменника. Ці трансформації мають як загальний (заміна або усичення суфікса, інтерфіксація, накладання морфем), так і частковий характер (зміна твірних основ, зокрема подвоєння або редукція кінцевих приголосних, часткова або повна деназалізація кінцевих носових звуків, заміна кінцевих носових звуків, заміна кінцевих приголосних при збереженні звукового образу основи). Виявлено особливості суфіксального способу творення ІАН Сан-Антоніо, які полягають у формуванні лексем від твірного слова, частина мови якого не характерна для приєднання конкретного суфікса. Зроблено висновок, що суфіксальний спосіб словотворення є найбільш продуктивним в утворенні авторських лексичних одиниць, причому суфікси субстандарту більш виразні й експресивні, ніж стандартні морфемі.

Ключові слова: індивідуально-авторський неологізм, суфікс, суфіксальний спосіб творення, похідне слово, твірна основа.

The article examines the individual-author neologisms (IAN) of the French writer San Antonio, formed by the suffix method. It was found that suffixed IAN can be divided into two groups: stylistically neutral, which belong to the standard word-form, and stylistically colored, which are used in colloquial speech (substandard). When classifying French suffixes, with the help of which the author's neologisms were formed, both the meaning of the word-forming element and the grammatical class of the creative word were taken into account. It was found that the creative basis of IAN San-Antonio is nouns, adjectives, verbs, the largest number of author's lexical units was formed from the bases of verbs and nouns; derived lexical units are represented by nouns, adjectives and adverbs. It was established that in substandard word formation, argot and spatial suffixes are used, which have a pejorative meaning, giving IAN a derogatory tone. It was found out that graphic and/or phonetic processes take place at the morpheme level during the formation of the IAN San-Antonio, the most common of all changes are a different part of the language of the creative base than in the standard and replacement of the suffix – processes specific to the formation of individual authorial writer's units. These transformations have both a general (substitution or truncation of a suffix, interfixation, superimposition of morphemes) and partial character (change of creative bases, in particular doubling or reduction of final consonants, partial or complete denasalization of final nasal sounds, replacement of final nasal sounds, replacement of final consonants in preserving the sound image of the base). The peculiarities of the suffixal method of creation of IAN San-Antonio, which consist in the formation of lexemes from the creative word, part of the language of which is not characteristic for the addition of a specific suffix, have been revealed. It was concluded that the suffixal method of word formation is the most productive in the formation of author's lexical units, and substandard suffixes are more expressive and expressive than standard morphemes.

Key words: individually-authored neologism, suffix, suffixal way of creation, derived word, creative basis.

Постановка проблеми. Лексичний склад представляє царину мовної системи, яка найбільше піддається змінам: людська діяльність, природні явища, рослинний і тваринний світ – усі реалії навколишньої дійсності відображаються в словниковому складі мови, який чутливо реагує на будь-які перетворення в тій чи тій сфері

життя. У зв'язку з появою нових предметів, явищ, процесів, понять виникає необхідність у їхньому найменуванні, тобто з'являються неологізми. Особливе місце в мовній системі займають індивідуально-авторські неологізми, їх використання в художній літературі зумовлене стилістичними завданнями, які ставить перед собою письменник

з метою надати своєму твору особливого колориту, більш влучно й образно відобразити навколишню дійсність. Кількість авторських неологізмів, виявлених у різних мовах, величезна: деякі утворювалися для називання яких-небудь нових реалій, але більша частина виникла для надання вже реальним предметам або поняттям нової номінації, більш виразної, ніж ті аналоги, що існують у тій чи тій мові. Їх класифікація, стилістичні функції, словотворчі моделі є об'єктом зацікавлення багатьох мовознавців, однак питання творення індивідуально-авторських неологізмів, зокрема й у французькій мові, потребує комплексного аналізу, що зумовило **актуальність** нашого дослідження.

Аналіз останніх джерел і публікацій свідчить, що питання функціонування й творення французьких неологізмів вивчали П. Бакет, О. Земська, А. Ніклас-Салмінен, Г. Моліні, Дж. Чоран.

Мета статті – розглянути індивідуально-авторські неологізми Сан-Антоніо, утворені суфіксальним способом.

Виклад основного матеріалу. Індивідуально-авторські неологізми (ІАН) французького письменника Сан-Антоніо, утворені суфіксальним способом, ми поділили на дві групи: 1) утворені нормативними для французького словотвору суфіксами, які використовуються для формування стилістично нейтральних лексичних одиниць (стандартний словотвір); 2) утворені арготичними або просторічними суфіксами, які використовуються в розмовному мовленні і є стилістично забарвленими (субстандартний словотвір).

ІАН Сан-Антоніо стандартного словотворення, утворені за допомогою суфіксів, найбільш численні – 170 прикладів проти 118 прикладів вербалізації, 11 префіксальних утворень і 12 одиниць, утворених префіксально-суфіксальним способом.

З огляду на те, що деякі французькі суфікси мають декілька значень, їх можна класифікувати або за значенням афікса, або за частиною мови похідного слова. Для розмежування ІАН Сан-Антоніо цього типу творення ми обрали другий критерій (частина мови похідного слова), відповідно до якого в досліджуваних романах письменника виявлено утворені суфіксальним способом іменники (110 одиниць), прикметники (53 одиниці) і прислівники (7 одиниць).

При виділенні суфіксально утворених ІАН Сан-Антоніо вибір другого критерію (класифікація за семантичною ознакою – «дія, результат дії, особа, якість, різне відношення до предмета» та ін.), на нашу думку, є утрудненим, оскільки словотворчі значення суфікса завжди тісно пов'я-

зане з граматичним класом твірного слова, що приводить до утворення слів різного лексичного значення [3, с. 117]. Наприклад, індивідуально-авторські іменники з суфіксом *-erie*, утворені від основи дієслова, мають значення «дія, стан, властивість», а від основи іменника – значення «торгівля, виробництво, діяльність»: *se dévergonder* «бути розпусним» → *dévergonderie* «розпуста» [7, с. 158], *urger* «поспішати» → *urgerie* «поспіх» [6, с. 126], *chiotte* «колимага» → *chiotterie* «торгівля колимагами» [9, с. 140]; *méninges* «мозок» → *méningerie* «продукування думок», «мисленнєва діяльність» [8, с. 38]. Таким чином, при класифікації суфіксів треба враховувати як значення словотворчого елемента, так і граматичний клас твірного слова [5, с. 56].

Твірною основою ІАН Сан-Антоніо є три частини мови – іменники, прикметники, дієслова:

1) твірне слово іменник: *étendard* «прапор» → *étendardiste* «прапорносець» [6, с. 153], *paluche* «рука» → *paluchette* «ручка» [8, с. 149], *blabla* «балаканина» → *blablatureux* «балакучий» [там само, с. 47];

2) твірне слово прикметник: *fugace* «швидкоплинний» → *fugacement* «швидкоплинно» [6, с. 194], *monstre* «жахливий» → *monstrement* «жахливо» [7, с. 275], *émérite* «умілий» → *émériterie* «уміння» [там само, с. 186];

3) твірне слово дієслово: *activer* «діяти» → *activance* «дія» [6, с. 24], *laper* «хлебтати» → *lapée* «хлебання» [там само, с. 66], *chouraver* «красти» → *chouravage* «крадіжка» [7, с. 72].

Від основ дієслів та іменників утворено найбільшу кількість ІАН Сан-Антоніо (66 і 80 одиниць відповідно). Від прикметників утворюється значно менша кількість похідних слів – 24 одиниці.

Похідні ІАН Сан-Антоніо представлені трьома частинами мови: іменниками, прикметниками й прислівниками:

1) похідні іменники: *articuler* «вимовляти» → *articulance* «вимова» [9, с. 119]; *résigner* «відмовлятися, уступати» → *résignance* «відмова, уступка» [6, с. 90], *agripper* «присмоктатися» → *agrippage* «присмокування» [7, с. 242];

2) похідні прикметники: *besogne* «робота» → *besognant* «робочий» [там само, с. 233], *serrure* «замок» → *serrural* «замковий» [8, с. 72], *colimaçon* «слимак» → *colimaçonique* «закручений спіраллю» [6, с. 25];

3) похідні прислівники: *foutrale* «шикарна» → *foutrèlement* «шикарно» [7, с. 276], *guillerette* «грайлива, вільна» → *guillerettement* «грайливо, вільно» [9, с. 107].

Індивідуально-авторські іменники складають найбільш численну групу як з точки зору кількості похідних (110 одиниць порівняно з 56 прикметниками й 7 прислівниками), так і відносно кількості афіксів, які утворюють ІАН. Суфікси іменників і прикметників представлені приблизно однаковою кількістю одиниць – 13 і 12 афіксальних елементів відповідно.

Серед іменникових суфіксів найбільш продуктивним є афікс *-ance*, який утворює іменники жіночого роду зі значенням «дія, стан, властивість» від основи дієслова: *désoler* «спричиняти горе» → *désolance* «горе» [9, с. 107], *hurler* «вити, завивати» → *hurlance* «виття, завивання» [8, с. 211], *préluider* «попереджати» → *préluiderance* «прелюдія» [там само, с. 85], *se vermouler* «бути з червоточиною» → *vermoulerance* «червоточина» [7, с. 18].

Суфікси *-erie* (словотворче значення «дія, стан, властивість»), *-age* (словотворче значення «дія і/або її результат») і *-eur/-euse* (словотворче значення «особа») представлені в досліджуваних романах Сан-Антоніо дещо меншою кількістю ІАН:

- *-erie*: *dégligner* «псувати» → *déglignerie* «псування, руйнування» [9, с. 137], *émérite* «умілий» → *émériterie* «уміння» [7, с. 186], *urger* «поспішати» → *urgerie* «поспіх» [8, с. 51];

- *-age*: *penser* «думати, міркувати» → *pensage* «міркування, думка» [6, с. 195], *chouraver* «красти» → *chouravage* «крадіжка» [7, с. 72], *sourciller* «насупитися» → *sourcillage* «насупленість» [6, с. 149];

- *-eur/-euse*: *ahaner* «важко дихати» → *ahaneur* «людина із задишкою» [9, с. 138], *ragoter* «бурчати» → *ragoteur* «буркотун» [7, с. 242], *ronronner* «мурчати» → *ronronneur* «муркотун» [8, с. 209].

Інші суфікси представлено меншою кількістю утворених похідних слів:

- *-et(te)*: *paluche* «рука» → *paluchette* «ручка» [там само, с. 149], *pinson* «зяблик» *pinsonnet* → «зябличок» [6, с. 35];

- *-iste*: *horoscope* «гороскоп» → *horoscopiste* «укладач гороскопів» [8, с. 81], *opéra* «опера» → *opériste* «оперний співак» [7, с. 203];

- *-ée*: *ahaner* «важко дихати» → *ahaneé* «важке дихання, задишка» [9, с. 138], *laper* «хлебтати» → *lapée* «хлебтання» [8, с. 178];

- *-ation*: *majeur* «повнолітній» → *majeuration* «процес дорослішання, повноліття» [6, с. 170], *lugubre* «понурий, тужливий» → *liigubration* «понуристь, тужливість» [8, с. 18];

- *-oir* : *claper* «жертити» → *clapoir* «рот» [6, с. 129].

Суфікси прикметників за своїм словотворчим значенням і кількістю сформованих за їх допо-

могою ІАН складають більш однорідну групу. Афікси *-ant* і *-esque* (по 7 прикладів), *-eux/-euse* (13 прикладів) і *-é* (8 прикладів), які утворюють прикметники від основи іменника, представлені найбільшою кількістю ІАН. Суфікс *-esque* надає похідному слову відтінку незвичайності, усі інші афікси цього типу мають словотворче значення «різне відношення до предмета»:

- *-eux/-euse*: *fouailler* «хльоскати» → *foiiailleux* «хльосткий» [7, с. 242], *sanglot* «ридання» → *sangloteux* «який ридає» [9, с. 172];

- *-ant(e)*: *besogne* «робота» → *besognant* «робочий» [7, с. 233], *tarte* «дурень» → *tartant* «безглуздий» [6, с. 14].

- *-ier/-ière*: *tartuffe* «лицемір» → *tartuffier* «лицемірний» [7, с. 29], *plumard* «ліжко» → *plumardier* «ліжковий» [там само, с. 19];

- *-al(e)*: *Dante* «Данте» → *dantal* «дантівський» [8, с. 69] (реалізація тенденції сучасної французької мови до утворення слів від власних назв [2, с. 116]);

- *-é(e)*: *uppercut* «аперкот» → *uppercuté* «який отримав удар аперкотом, аперкотований» [6, с. 104];

- *-ique*: *anomalie* «аномалія» → *anomalique* «аномальний» [там само, с. 25];

- *-esque*: *dindon* «дурник» → *dindonnesque* «дурний» [7, с. 64], *Ali Baba* «Алі-Баба» → *alibabesque* «алібабський» [8, с. 75].

В утворенні 7 індивідуально-авторських прислівників від прикметників жіночого роду бере участь суфікс *-ment*: *foutrale* «шикарна» → *foutralement* «шикарно» [7, с. 276], *fugace* «швидкоплинна» → *fugacement* «швидкоплинно» [9, с. 92], *morne* «похмура» → *mornement* «похмуро» [там само, с. 79].

У деяких випадках при додаванні суфікса основа твірного слова не змінюється (62 одиниці із загальної кількості (170 одиниць) суфіксально утворених ІАН Сан-Антоніо): *tarte* «дурень» → *tartant* «дурний» [6, с. 14]; *chier* «бути занудним» → *chiance* «занудство» [там само, с. 34]; *vamper* «звabлювати» → *vampage* «звabлення» [там само, с. 191]; *morne* «похмурий» → *mornement* «похмуро» [9, с. 79].

При формуванні інших похідних слів (108 одиниць) відбуваються графічні і/або фонетичні процеси на морфемному рівні, що свідчить про взаємоприспособлення твірної основи й суфікса [1, с. 43]:

- подвоєння або редукція подвоєного приголосного: *œil* «око» → *œillerie* «роздивляння» [7, с. 21], *sorcellerie* «ворожбитство» → *sorceleur* «ворожбит» [там само, с. 157];

- заміна приголосного для збереження звуку твірної основи: *dédicacer* «надписати книжку» →

dédicassage «надписування книжки» [8, с. 168], *paniquer* «паніка» → *paniçard* «панікер» [6, с. 118];

- подвосення кінцевого приголосного основи з частковою деназалізацією носового звука: *pinson* «зяблик» → *pinsonnet* «зябличок» [там само, с. 35], *descensión* «зниження» → *descensionnel* «який знижується» [там само, с. 152], *dindon* «дурник, простака» → *dindonnesque* «безглуздий, простакуватий» [7, с. 64];

- заміна *accent grave* на *accent aigu* в ненаголошеній позиції: *vertèbre* «хребець» → *vertèbre*la «хребетний» [6, с. 166], *bière* «пиво» → *bièreux* «пивний, який напився пива» [там само, с. 100];

- подвійна суфіксація: *obtempérer* «слухатися» → *obtempér-ation-n-el* «слухняний» [там само, с. 161]; *Sherlock* «Шерлок» → *sherlock-on-nerie* «шерлокхолмство» [там само, с. 148];

- накладання морфем, коли на морфемному стику частково або повністю тотожні за своїм морфемним складом голосні звуки твірної основи й суфікса насуваються один до одного: *charité* «добročинність» → *chariteux* «добročинний» [там само, с. 178], *bordéleux* «безладний» → *bordèlerie* «безлад» [7, с. 46], *majesté* «величність» → *majestant* «величний» [6, с. 134];

- випадання протетичного приголосного [k] у групі [ks] + глухий приголосний звук (характерна риса швидкої вимови) зі зміною графічного оформлення твірної основи: *expliquer* «пояснювати» → *esplicance* «пояснення» [6, с. 137] (заміна *-qu-* на *-c-* при збереженні звука твірної основи), *expérimenter* «експериментувати» → *espérimentance* «експеримент» [там само, с. 123];

- невимовний приголосний звук стає вимовним: *truand* «жебракський, потворний» → *truandier* «жебрак, бандит» [7, с. 278], *sanglot* «ридати» → *sangloteux* «ридання» [9, с. 172].

Крім наведених вище змін, утворені за допомогою суфіксів ІАН письменника характеризуються інтерфіксами (5 елементів), які складаються з однієї або двох букв залежно від кінцевої й початкової морфем основи й суфікса, забезпечуючи їх фонетичну сполучуваність [4, с. 55]:

- *-t-*: *gonzesse* «баба, дівка» → *gonzestique* «бабський» [7, с. 19], *blabla* «балаканина» → *blabloteux* «балакучий» [8, с. 47], *halte* «зупинка, перерва» → *haltetant* «зупинний, перервний» [7, с. 238];

- *-is-*: *séduire* «спокушати» → *séduisance* «спокушання» [6, с. 168], *tricolore* «триколірний» → *tricolorisant* «який стає триколірним» [7, с. 136];

- *-in-*: *prothèse* «протез» → *prothésiné* «протезований» [6, с. 212];

- *oi-*: *fumer* «курити» → *fumelard* «курець» [8, с. 99];

- *-d-*: *ignare* «неосвічений» → *ignardise* «неосвіченість» [6, с. 69].

Серед суфіксальних ІАН Сан-Антоніо виявлено одиниці, твірною основою яких виступає інший новотвір письменника. Наприклад, індивідуально-авторська одиниця *trucidaire* «убивчий» [там само, с. 155] утворена від іменника *trucidage* «убивство» [там само, с. 48]. Лексема *trucidage*, у свою чергу, утворена від дієслова розмовного рівня *trucider* «убити». Тобто відбувається процес формування ІАН Сан-Антоніо на базі схожих індивідуально-авторських одиниць.

При приєднанні суфікса до твірної основи і/або цілого твірного слова на морфемній межі відбувається два види змін. У першому разі це заміна суфікса, характерна для творення від основи іменника й прикметника: *sénilitéé* «старість» → *sénilant* «старий» [6, с. 110]; *compassion* «співчуття» → *compassif* «співчутливий» [7, с. 215]; *flatulence* «скупчення газів у кишківнику» → *flatulé* «газовмісний» [6, с. 151].

У другому разі твірною основою виступає лексема, частина мови якої не характерна для утворення лексичних одиниць за допомогою таких суфіксів у стандарті:

- *-ance* (похідні від дієслівної основи): *désœurement* «ледарство, безділля» → *désœuvrance* (значення не змінюється) [там само, с. 88]; *malgracieux* «неввічливий» → *malgraciance* «неввічливість» [там само, с. 149];

- *-erie* (похідні від дієслівної основи або прикметника): *couenne* «недотепа» → *couennerie* «недотепність» [8, с. 121], *matuche* «поліцейський» → *matucherie* «поліцейство» [там само, с. 15];

- *-ation* (похідні від дієслівної основи): *lugubre* «тужливий» → *lugubration* «тужливість» [там само, с. 18], *majeur* «повнолітня людина» → *majeuration* «дорослішання, повноліття» [6, с. 170];

- *-eur/-euse* (похідні від дієслівної основи): *répulsion* «огида» → *répulseur* «огидна людина» [там само, с. 48], *infirmière* «медсестра» → *infirmieuse* (значення не змінюється) [там само, с. 171];

- *-iste* (похідні від іменника): *rarissime* «рідкісний» → *rarissimiste* «унікальна, незвичайна людина» [7, с. 203];

- *-eux/-euse* (похідні від іменника): *fouailler* «хльоскати» → *foiailleux* «хльосткий» [7, с. 242];

- *-ant* (похідні від іменника): *tricolore* «триколірний» → *tricolorisant* «який стає триколірним» [там само, с. 136].

Суфіксально утворені ІАН Сан-Антоніо субстандартного словотвору формуються за допомогою арготичних елементів. Їх можна умовно

поділити на дві групи – похідні одиниці, утворені за допомогою французьких просторічних і арготичних суфіксів, що надають ІАН зневажливого відтінку. У досліджуваних романах виявлено низку ІАН Сан-Антоніо з такими просторічними суфіксами:

- *-os*: *peinard* → *peinardos* «безтурботний» [6, с. 189];
- *-ot*: *chacale* → *chacalot* «шакалисько» [9, с. 21];
- *-zingue*: *pompe* → *pompezingue* «помпа» [8, с. 33];
- *-on*: *crochet* → *crocheton* «зубик» [6, с. 50].

Арготичні суфікси, які беруть участь у формуванні ІАН Сан-Антоніо, більш численні, виразні й експресивні. У сучасному французькому субстандарті, зокрема в арго, одним із найбільш продуктивних є суфікс *-ard*, який надає твірним словам відтінку зневаги. Однак серед ІАН Сан-Антоніо, утворених шляхом субстандартною суфіксації, виявлено тільки два приклади з таким афіксом: *gosier* → *gosiard* «глотка» (заміна суфікса *-ier* зі збереженням першого голосного звука; значення не змінюється) [9, с. 158]; *fraîche* «свіжа» → *fraîchouillard* «свіжачок» (подвійна суфіксація шляхом приєднання арготичного суфікса *-ouill-*) [6, с. 139].

Інші арготичні суфікси беруть участь в утворенні більшої кількості ІАН Сан-Антоніо:

- *-oche*: *Arménoche* «вірменчик» [9, с. 61] (заміна суфікса *-ien/jar*); *dinoche* «садівничок» [7, с. 69] (заміна суфікса *-ier*); *pédoche* «гомик» [там само, с. 253] (заміна суфікса *-é*); *naphtaloché* «кокаїнчик» [там само, с. 27] (заміна суфікса *-ine*); *Iglésioche* «Іглесіасик» [6, с. 189] (заміна елемента *-as*); *irlandoche* «ірландський, ірландчик» [там само, с. 94] (заміна суфікса *-ais*);
- *-asse*: *moulassé* «придурак» [7, с. 43], *robassé* «платтячко» [6, с. 153], *vieillasse* «старість» [6, с. 29] (заміна суфікса *-esse*), *ternassé* «бліднячок» [7, с. 277], *veuvassé* «вдовиця» [8, с. 25];
- *-ouille*: *bisouille* «поцілуночок» [6, с. 32], *japonouille* «япончик, япошка» [7, с. 87] (заміна суфікса *-ais*), *larfouille* «гаманець, гаман» [6, с. 28] (заміна елемента *-euil*);
- *-(a/é)ga*: *fuméga* «диміще» [там само, с. 188], *roulaga* «зроблений нашвидкуруч» [7, с. 153];
- *-ouse/-ouze*: *cravetouze* «краваточка» [7, с. 170] (заміна кореневого голосного [a] на *e-muet* для полегшення вимови);
- *-uche*: *poiluche* «волосся на тілі» [там само, с. 126], *larbinuche* «прислужник, холуй» [6, с. 152] (деналізація й заміна кінцевого звука твірного слова);

- *-oune*: *chattoune* «вувльочка» [там само, с. 171];
- *-aille*: *jupaille* «спідничина» [там само];
- *-anche*: *respiranche* «дихання, дихалка» [там само, с. 173] (заміна суфікса *-ation*);
- *-osse*: *chouettosse* «здорово, класно» [8, с. 38];
- *-ingue*: *cosmopolingue* «космополіт» [9, с. 61] (заміна суфікса *-ite*);
- *-aresse*: *chamboularesse* «вражений» [8, с. 104] (заміна суфікса *-é*).

ІАН Сан-Антоніо, утворені за допомогою субстандартних суфіксів французької мови, зазнають додаткових трансформацій, аналогічних до механізмів стандартної суфіксації:

- заміна суфікса: *roulé* → *roulaga* «зроблений нашвидкуруч» [7, с. 153], *bravoure* → *bravoche* «хоробрість, відвага» [8, с. 201];
- збереження першого голосного звука суфікса твірного слова: *rombière* → *rombissime* «важлива дама, тітка» [6, с. 133] (заміна суфікса *-ière*);
- заміна в основі твірного слова відкритого голосного звука на закритий: *crochet* → *crocheton* «зубик» [9, с. 88];
- деналізація й заміна кінцевого приголосного твірного слова: *larbin* → *larbinuche* «прислужник, холуй» [6, с. 152];
- збереження кінцевого *e-muet* твірного слова: *pompe* → *pompezingue* «помпа» [8, с. 33];
- заміна в основі твірного слова відкритого голосного звука на *e-muet*: *cravate* → *cravetouze* «краваточка» [7, с. 170];
- заміна роду похідного слова шляхом приєднання суфікса: *boyau* → *boyasse* «кишка» [8, с. 154] (заміна чоловічого роду на жіночий);
- подвійна суфіксація: *fraîche* → *fraîchouillard* «свіжачок» [6, с. 139].

У деяких прикладах відбувається заміна одного просторічного або арготичного суфікса іншим: *limouse* → *limouille* «сороченція» [7, с. 249]; *virón* → *virouse* «нетривала подорож» [8, с. 203].

Отже, суфіксація є найбільш продуктивним способом утворення індивідуально-авторських одиниць у романах Сан-Антоніо. Суфіксальним способом утворюються іменники, прикметники й прислівники, твірною основою яких є іменники, прикметники й дієслова. Від основи дієслів та іменників утворено найбільшу кількість авторських неологізмів. Індивідуально-авторські іменники є найбільш численними за кількістю утворень та афіксами. Значна кількість ІАН Сан-Антоніо, утворених за допомогою суфіксації, зазнає додаткових змін.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Земская Е. А. Словообразование как деятельность. М. : КомКнига, 2005. 224 с.
2. Vacquet P. Le vocabulaire anglais. Paris: PUF, 1982. 127 p.
3. Chaurand J. Histoire de la langue française. Paris : PUF, 1993. 128 p.
4. Molinié G. Le français moderne. Paris : PUF, 1991. 127 p.
5. Niklas-Salminen A. La lexicologie. Paris : Armand Colin, 1997. 188 p.
6. San-Antonio. Bouge ton pied que je voie la mer. Paris : Editions Fleuve Noir, 1982. 223 p.
7. San-Antonio. Cocottes-minute. Paris : Editions Fleuve Noir, 1990. 288 p.
8. San-Antonio. De A jusqu'à Z... Paris : Editions Fleuve Noir, 1997. 224 p.
9. San-Antonio. San-Antonio chez les gones. Paris : Editions Fleuve Noir, 1996. 192 p.

УДК 811.131.1

DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2022.26.1.29>

**ЛАТИНСЬКИЙ ІМЕННИК *TEMPUS* ЯК СПІЛЬНЕ ДЖЕРЕЛО ІТАЛІЙСЬКИХ
TEMPO І *TEMPIA*: СПЕЦИФІКА ІСТОРИКО-ФОНЕТИЧНОГО РОЗВИТКУ**

**THE LATIN NOUN *TEMPUS* AS THE COMMON SOURCE OF THE ITALIAN *TEMPO*
AND *TEMPIA*: THE SPECIFICS OF THE HISTORICAL PHONETIC DEVELOPMENT**

Толстих Н.В.,

orcid.org/0000-0002-2157-2169

visiting fellow факультету філології і критики античних та сучасних літератур
Сієнського університету, Сієна, Італія

Статтю присвячено проблемі визначення етимології італійської лексеми *tempia* – «скроня» та її зв'язку з лексемою *tempo* – «час», оскільки обидві лексеми відповідають омонімічній парі латинських іменників *tempus*¹ / *tempus*². Історико-фонетичний та морфологічний аналіз процесу розвитку *tempus*¹ демонструє регулярну зміну в *tempo*, тоді як зміна *tempus*² в *tempia* не виявляється можливою без втручання інших семантико-мотиваційних факторів. У процесі дослідження береться до уваги той факт, що *tempus*¹ вживалося переважно в формі однини, тоді як *tempus*² – у формі множини *tempora*, яка згодом застигла в формі однини жіночого роду. Оскільки форма *tempora* теж фонетично не відповідає кінцевому результату *tempia*, на основі відомих фонетичних закономірностей встановлюється форма *tempia*, яка передувала *tempia*. Подальше дослідження розглядає потенційні джерела форми *tempia*, в першу чергу – можливість семантичної деривації від лексеми *templum* – «храм» (іт. *tempio*), яка має форму множини *tempia*. Оскільки італійські діалекти засвідчують метафоричні найменування скроні, похідні від латинських іменників *somnus* – «сон», *mens* – «розум», *memoria* – «пам'ять», висувається припущення про розвиток у *templum* значення «скроня» на підставі засвідченого виразу «*tempia mentis*» – «чертоги розуму». Спростовує дану гіпотезу збереження в деяких романських мовах різних коренів на позначення скроні та храму. Інша гіпотеза пропонує реконструювану форму **tempula*, яка може бути результатом морфологічної деривації від кореня *temp-*. На її користь говорить наявність діалектизму *i tempuli*, проте жіночий рід запропонованої форми та відсутність підстав для її поширення ставлять під сумнів дійсне утворення **tempula* на зміну наявного *tempora*. Остання гіпотеза впливає з діалектологічного аналізу зони поширення сучасного *tempia*: на південних межах даної зони наявні форми, що зберігають ознаки латинського *tempora*: *le tempərə*, *una tempria* та інші. Висувається припущення про фонетичну зміну *tempora* > **tempria* > *tempia*, де форма **tempria* пояснюється редукцією і подальшим синкопуванням голосного [o] в заударному складі, а форма *tempia* – як результат нерегулярної, але засвідченої в епоху середньовіччя заміни [pr] > [r]. Дана теорія виявляється найбільш обґрунтованою та рекомендується для подальшого використання на пояснення походження лексеми *tempia*.

Ключові слова: етимологія, італійська мова, народна латинська мова, історична фонетика, **tempula*, *tempia*, *tempora*.

The article is devoted to the problem of identifying the etymology of the Italian word *tempia* – “temple” (a side of the head) and its connection with the word *tempo* – “time”, given that both words correspond to the homonymous pair of the Latin nouns *tempus*¹ / *tempus*². Phonetic and morphological analysis of the development process of *tempus*¹ demonstrates a regular change into *tempo*, while the change of *tempus*² into *tempia* doesn't appear to be possible without an intervention of other semantically motivated factors. It has been taken into consideration that *tempus*¹ was more often used in the singular form, while *tempus*² tended to be used in the plural form *tempora*, which later became fixed as a feminine singular form. Since the form *tempora* in terms of phonetics also doesn't correspond to the outcome *tempia*, there was determined the form *tempia* that according to the phonetical rules was the one to precede *tempia*. Further research regards potential sources of the form *tempia*, first of all, the possibility of semantic derivation from the word *templum* – “temple” (a building, = it. *tempio*), whose plural form is *tempia*. Since Italian dialects attest some metaphorical names for *tempia*, derived from the Latin nouns *somnus* – “sleep”, *mens* – “mind”, *memoria* – “memory”, it is suggested that the word *templum* developed